

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МОВОЗНАВСТВА

УДК 81'373:398.8(477)

DOI <https://doi.org/10.12958/2227-2844-2025-2-9-15>**Колесникова Лариса Леонідівна,**

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна.

larysa.kolesnykova2015@gmail.com<https://orcid.org/0000-0001-7018-7761>МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «УКРАЇНА»
В НАРОДНОПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ

У сучасній лінгвістиці проблеми дослідження концепту не нові. Попри це, вивчення концептів все ж таки викликає інтерес завдяки можливому глибокому аналізу ціннісних доміант, що проєктуються з поняття «концепт» у мову та навпаки. Поширеним є когнітивно-психологічне трактування концепту як замітника поняття в індивідуальній та колективній свідомості мовців з урахуванням асоціативних та смислових відтінків, що дає змогу простежити різницю між значенням і концептом у свідомості окремих осіб, спільнот і навіть цілого народу, тлумачити його як самобутню світоглядну одиницю мислення, що є показовим для нашої наукової розвідки.

Пропонована стаття, метою якої є виокремити асоціативно-образні й ціннісні складники концепту «Україна» в народнопісенному дискурсі, продовжує низку наукових робіт, об'єктом дослідження яких є концепт, що становить основну категорію когнітивної лінгвістики.

Для реалізації поставленої мети в роботі використано метод суцільної вибірки й описовий метод із використанням лексико-семантичного аналізу.

У вітчизняній і зарубіжній науковій площині дослідження поняття «концепт» представлені роботами О. Ільїної (проблеми вербалізації архетипних уявлень у мові), Ж. Колоїз (репрезентація лінгвоментальних та смислових особливостей ідіостильового концепту «земля»), В. Кононенка (дослідження проблем лінгвокультурологічного вивчення духовно-ціннісних концептів), О. Селіванової (розробка принципів концептуального аналізу), І. Хоменської (вербалізація концепту «Україна» у фольклорному й поетичному дискурсі), Н. Шарманової (специфіка концептів в етнолінгвістичній площині), Дж. Лакоффа і М. Джонсона (дослідження культурних концептів через метафоричні зв'язки) та інших.

Вагомий внесок у теоретико-методологічну розробку поняття «концепт» зробила О. Селіванова, яка запропонувала дефініцію аналізованого терміна й акцентувала увагу на його складній ментальній структурі: «Термін **концепт** є запозиченням із лат. *conceptus* – «поняття», від *concupere* – «збирати, вбирати у себе; представляти себе; утворювати тощо» (Селіванова, 2008, с. 409). Дослідниця доводить: «Ядром концепту є поняття, фіксоване у вигляді пропозиційних структур і позначене певною номінативною одиницею» (Селіванова, 2006, с. 256). В. Кононенко, досліджуючи концепти українського дискурсу, доводить, що «на трактування концепту накладаються філософські, етнічні, міфологічні, релігійні, психологічні й інші позамовні чинники, що, зрештою, визначають його комплексний характер...» (Кононенко, 2004, с. 14). Н. Шарманова потрактовує термін «концепт» із позиції його впливу на формування ефективної комунікації, водночас акцентуючи увагу на його зв'язок із навколишнім

світом: «Концепти фіксуються в одиницях і категоріях мови, мають національно-культурну специфіку; їх врахування – важлива умова успішності комунікації» (Шарманова, 2015, с. 108). О. Ільїна наголошує, що «концепти не мають чіткої структури, однак в їхній архітектоніці можна визначити ядро (поняттєвий шар), що є сукупністю узуальних значень, приєдрану зону (культурну складову), яка містить архетипні, зумовлені міфологічним та символічним значенням смисли, а також периферію – нагромадження індивідуально-авторських потрактувань» (Ільїна, 2021, с. 305).

У межах нашого дослідження термін «концепт» розглядаємо як дискретне ментальне утворення, яке є базовою одиницею мисленнєвого коду людини, характеризується відносно упорядкованою внутрішньою структурою та є результатом пізнавальної діяльності індивіда й суспільства; це мовно оформлена, упорядкована, багатоскладова та залежна від контексту одиниця, що має в собі суспільно-історичний, етнокультурний та оцінний зміст. Саме існування її у свідомості людини дає нам підстави вважати це явище ментальною проєкцією елементів культури, що знаходить своє матеріальне втілення в дискурсі.

Накопичення знань про навколишню дійсність і репрезентація життєвого досвіду людини перебувають у тісному взаємозв'язку з мовою, яка становить невід'ємний компонент духовної культури людини. Мова усної народної творчості, зокрема народної пісні, функціонує як носій національного світогляду, відображаючи ментальність народу, систему емоційно-художніх цінностей, культурно-історичну пам'ять народу та виконуючи важливу пізнавальну, ціннісну, націєзбережувальну, соціальну й естетичну функції.

У своїй дисертаційній роботі Н. Данилюк, аналізуючи лексику української народної пісні з погляду виявлення семантико-образних характеристик слів, що функціонують у стійких виражальних засобах і відображають внутрішньомовні та позамовні закономірності структури тексту, доходить висновку, що «мова української народної пісні – своєрідна образно-естетична система, що акумулює властивості різнорівневих одиниць в єдності формально-структурних, семіотико-семантичних та функціонально-стилістичних параметрів» (Данилюк, 2010, с. 403).

На нашу думку, концепт «Україна» можна вважати ключовим національним феноменом, який є об'єктом дослідження багатьох наук. Для нашої розвідки особливий інтерес становить наукова робота І. Хоменської, у якій усебічно вивчено концепт «Україна» як ключовий елемент української мовної свідомості. Науковиця зазначає: «Мовні одиниці, які здійснюють структурування когнітивної інформації в таких ділянках, – це типові вербалізатори. Образи й асоціації, які виникають у процесі об'єктивації ментально-мовного явища в певному типі дискурсу, є як типовими, так і ситуативними складниками концепту та поглиблюють його змістове наповнення» (Хоменська, 2016, с. 231–232).

У народнопісенному дискурсі концепт «Україна» найчастіше презентований лексемами «Україна», «земля», «країна», «держава», «батьківщина», «край», з-поміж яких лексема «Україна» є ядерною, стрижневою, концептотвірною, інші можна визначити як периферійні, хоча й вони здатні мати свої мікротеми. Але такий поділ є умовним, оскільки кожна із цих лексем може бути ядерною в окремих мікроконцептах, які й становлять концепт «Україна». Без сумніву, на формування концепту впливає контекст, оскільки він визначає емоційно-ціннісні акценти та ключові образи народнопісенного дискурсу. Крім цього, історична епоха, описана в піснях, культурні традиції українського народу, соціальні обставини й територія, на якій записано пісню, вплинули на особливості лексичного значення слів та їхніх семантичних відтінків. Усе це забезпечує різнобічне розкриття концепту.

Концепт «Україна» набуває глибини через актуалізацію семантичних смислів лексеми «земля»: «У мене є *моя земля*, *Моя від краю і до краю*, *Мої криниці і поля*. У мене є *моя земля*» (УНП, «Моя земля, моя любов»). Значення лексичного співвідношення «земля – Україна» властиве українському народові і є універсальним щодо вживання навіть у сучасному

пісенному дискурсі. Контексти свідчать про те, що його семантичне наповнення може бути інтенсифіковане використанням займенників і прикметників: «А, як вечір багряно-червоний Розіллється в далекій далі, Передайте привіт і від мене Всій **моїй** українській землі» (УНП, «Журавлі»); «Завжди за тебе молюся я, Благословенна **земле моя!**» (УНП, «Вічно живи, Україно моя!»). «Моя» – це безпосередня вказівка на приналежність автора пісні до України, до землі, на якій він народився, у якій його коріння і звідки його витоки, тобто репрезентовано сему «рідна», яку трансльовано й уживанням займенника «**наша**»: «За Уралом за далеким наша піснь лунає – Це Азійська Україна право добуває. Урал, Алтай, Амур, Ферган і найбільше море Знають добре українських колоністів горе. Катерина, <...> московська цариця, Зграбувала **нашу** землю, віддала чужинцям. На Вкраїні нам не стало ні кута, ні хати, Ми покинули Край Рідний, пішли в світ блукати» (НТП, «Марш зауральських українців»). Ліричний герой асоціює себе з українським народом, який був господарем на своїй землі, був заможним і мав права. Це значення підкреслено лексемами «зграбувала» (у народу силоміць забрала все, що той мав); «покинули», «пішли блукати» (народ став вигнанцем, тим, кого вигнали з рідних домівок, з країни й кого примусово позбавили звичного соціального становища). Концепт «Україна» презентований лексемами «земля», «Вкраїна», «кут», «хата», «Край Рідний». У наведеному контексті заслуговує на увагу словосполучення «Азійська Україна». Звісно, йдеться не про територію України в Заураллі, а про виселення українців за часів Катерини II. «Азійська Україна» – це образ українського народу, який опинився на чужині внаслідок знищення української державності, а вислів «*наша піснь лунає*» демонструє той факт, що українці, не залежно від територіального перебування, прагнули зберегти себе як націю й відродити правову державу. Отже, знаковою для контекстуальної характеристики аналізованого концепту є сема «відродження».

Виокремлена вище сема «рідна» репрезентована й однойменним прикметником, що для українців на асоціативному рівні є традиційним: «Та вірю: присохлий відірваний корінь Лиш може ожити на **рідній** землі. Я знаю, нелегко вертатися, сину, Зустрівши в дорозі дощі і грозу. Та є в тебе мати, та є Україна, Що словом зігріє і витре сльозу» (УНП, «Зове рідна мати»). Образна одиниця «рідна земля» – це своєрідний багатомірний феномен, ментальний сигніфікат, що транслює такі символічні значення: «подавець життя», «життя», «відродження», а в загальному розумінні є символом національної пам'яті та ідентичності, духовної єдності людини з народом, нацією та культурою. Прикметник «**щира**» підкреслює і розширює семантику лексичної одиниці «земля»: «Україно моя **рідна, щира** земля» (УНП, «Вічно живи, Україно моя!»). Земля для українців не лише рідна, але й щира – та, яка дає добробут, достаток, щедрість; транслює материнську любов до людей і є джерелом життя. Лінгвоментальна репрезентація концепту «земля», за словами Ж. Колоїз, може ґрунтуватися й «на використанні розмаїття ядерних і периферійних мовних засобів» (Колоїз, 2024, с. 13).

Безперечно, архетипні концепти (концепт «**земля**» зараховуємо саме до такого типу концептів) є продуктом колективного несвідомого, що транслює етнокультурний образ, національні риси й ментальний світ мовної особистості або навіть усієї нації, але в межах нашого дослідження вживання лексеми «земля» розглянуто з позиції інтерпретаційного поля концепту «Україна».

Концепт «Україна» вербалізується й через лексеми «країна», «народ», «край»: «*І все це в ній, в зеленій Україні, В краю великім на усі віки! І вірю щиро, славиться країні, Якій її народ допомагає йти!*» (УНП, «Зеліана земля»). Додаткове конотативне значення аналізованих лексем формується завдяки позитивно маркованим характеристикам «*зеленій*», «*великім*». Зелена Україна – та, що буяє, квітне, живе, процвітає; вона плодюча й здатна до відтворення. Це значення формується через актуалізацію символічної одиниці *зелений*, що й репрезентує ядерні семи «краса», «життя», «процвітання». Україну названо і *краєм великим*. Цей вислів ужито не

лише з прямим значенням (велика територія, простора місцевість, значна площа), але він має й переносне значення. Лексема «великий» має додаткове символічне нашарування й містить семи «велич», «могутність». Лексема «народ» є стрижневою, оскільки саме вона позначає ту головну рушійну силу, що взяла на себе відповідальність за розвиток країни та її визнання. Тож компоненти «Україна – край – країна – народ» є нероздільними у формуванні концепту «Україна».

Як зазначалося вище, прикметники з емоційною оцінкою сприяють повноті вербальної репрезентації аналізованого концепту: «Я всі тюрми пересидів За Вкраїну – **рідний край**» (НТП, «Віє вітер по гаю, з дерев листя позривав»); «Хочемо волі, хочемо долі, **Хочемо рідний будувати край**» (НТП «Гей же до бою, хлопці, за волю!»). *Рідний* – той, що передається по роду, переходить у спадок, близький серцю. *Будувати край* для українців – це здобувати волю й долю; доля – це не лише незалежність, але й володіння своєю землею та господарювання на ній, збереження національних традицій та історичного надбання. Для українців край може бути славним, розлогим: «*Де Дніпро наш котить хвилі, рве стрімкі пороги, Там Вкраїна вся зелена, **славний край розлогий**. Там Козацтво виростало, слави волі добувало. Україно, **Україно славний край козачий***» (НТП, «Де Дніпро наш котить хвилі»). Лексеми «Дніпро» і «козацтво» є носіями духовних та історичних символічних смислів як у народнопісенному дискурсі, так і в українській колективній ментальності. Це дає підстави вважати, що вони можуть бути не лише периферійними концептами або вербалізаторами концептів, але й можуть бути іменем самостійних концептів «Дніпро» та «козацтво». Саме на такій здатності концептів наголошувала І. Хоменська: «У концептуальній системі українського народу феномен «**Україна**» має вагомому поняттєву позицію, яку можна структурувати за компонентами – поняття, образи й асоціації, цінності та яка має вигляд поля (понятійно-сислової ділянки) з елементами – сегментами вищого й нижчого порядку, організованими за принципом включення одного елемента в інший. У центрі поля перебуває базовий компонент – поняття, позначене іменем «**Україна**», його компоненти – етнопоніми й етноназви – виступають родовими поняттями щодо видових, які можуть бути досліджені як окремі концепти та за способами реалізації членуються на дрібніші конституенти» (Хоменська, 2016, с. 108).

У народнопісенному дискурсі називання України матір'ю чи ненькою має глибоке символічне й ціннісне підґрунтя, що сягає площини історичного розвитку національного світогляду українців. Це своєрідний феномен, що розглядаємо в аспекті антропоморфізації України як країни, держави, краю, землі, рідної сторони, що полягає в наданні їй материнських рис. Образ матері – це один із найдавніших і найстійкіших архетипів, що в українській традиції містить ідеї життєдайності, турботи, опіки, захисту, духовної єдності всього народу зі своєю землею. Метафори *Україна-ненька*, *Україна-мати* презентують глибоке відчуття єдності народу зі своєю землею, яка народжує своїх дітей і в якій залишається їхнє коріння. Це той приклад метафори, яку «<...> розглядають як інструмент пізнання й систематизації людиною дійсності, що значною мірою визначає процеси мислення» (Колесникова, 2019, с. 144). Таке уявлення в українців сформувалося за язичницьких часів, коли земля була об'єктом поклоніння і яку вважали прародителькою та матір'ю-годувальницею. Земля – це архетипний символ, значення якого екстраполювалося й на лексему «Україна», зберігши семантичні варіанти: «*Ой чи чуєш, брате, сумную новину, Що закули у кайдани Нашу **неньку Україну?***» («НТП, Ой, чи чуєш, брате, сумную новину»). Метафоричний образ *неньки України* як страдниці розкривається через дію, репрезентовану висловом «*закули у кайдани*», що містить семи «пригноблення», «неволя», «втрата незалежності / державності», «насильство», «страждання». Образний ціннісний компонент, що виявляється через метафоричні значення слова, можна розуміти як узагальнене відображення у свідомості людини певного явища, предмета чи поняття, або навіть «концептуальної метафори» (Lakoff & Johnson, 1980).

У концептуальному полі «Україна» лексеми «ненька», «мати» презентують семи «любов», «материнство», «турбота», «страждання». У народнописенному контексті ці семи генеруються за допомогою лексем на позначення негативних емоційних сенсів, як-от «згинути», «муки», «не забувай», «загинути»: «*О, Україно, о, любя ненько, За свої діти пам'ятай, За тих, що згинули у муках, Про них віки не забувай!*» (НТП, «Вже зайшло сонце, згасли зорі»); «*Може я й загину, Але їду захищати Неньку Україну!*» (НТП, «Козачка»). Для народнописенного дискурсу характерними є як лексема «ненька», так і лексема «мати», що різняться своїм конотативним значенням. *Ненька* для українців – це емоційно-символічний образ; *ненька / няня* не лише біологічна мати: вона чуттєва, емоційна, лагідна, близька, ніжна, свята, жертовна. Без сумніву, *мати* для українців – та, яка дає життя, до якої в українській традиції збережено шанобливе ставлення. Лексема «мати» стилістично нейтральна, з ядерною семою «народження», «яка дає життя». Але в народнописенному дискурсі вона набуває семантичної трансформації, конотативні смисли образу *Україна-мати* формуються через уживання слів «воскресла», «рідна», «наша», «пригорнути», «лоно», «кличе»: «*Щоб воскресла Україна, Наша рідна мати!*» (НТП, «Ми є з України»); «*Ще нам сонце усміхнеться, бо живуть Карпати, Ще пригорне нас до лона Україна-мати*» (НТП, «Ой, Довбуше, рідний брате»); «*Україна-мати кличе нас повстати, Одностайно встати, в бою погуляти, гей!*» (НТП, «Не сумуй, родино, не плач ти, дівчино»).

За результатами аналізу народнописенного матеріалу встановлено, що концепт «Україна» в національній концептосфері українців реалізується як багатовимірне утворення, у якому поєднуються історичний, культурний та емоційно-оцінний складники. У народнописенному дискурсі аналізований концепт репрезентовано лексемами «земля», «край», «країна», «ненька», «мати», що формує національну ідентичність, закріплюючи в колективній свідомості ціннісне ядро: вірність рідній землі, прагнення до свободи та духовну непохитність. Перспективним убачаємо аналіз вербальних символів природи, семантика яких може бути визначальною у формуванні концепту.

Список використаної літератури

1. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О. О. Селіванова. Полтава : Довкілля-К., 2008. 711 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001595 (дата звернення: 04.10.2025).
2. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К., 2006. 716 с.
3. Кононенко В. І. Концепти українського дискурсу : монографія. Київ – Івано-Франківськ : Плай, 2004. 248 с.
4. Шарманова Н. М. Етнолінгвістика : навчальний посібник для студентів факультету української філології / за ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : НПП АСТЕРІКС, 2015. 192 с. DOI: <https://doi.org/10.31812/0564/298>
5. Ільїна О. В. Архетипні концепти українського художнього мовомислення : монографія. Харків, 2021. 368 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6b42c25c-f893-4da0-8873-d00954aaef4c/content> (дата звернення: 04.10.2025).
6. Данилюк Н. О. Мова української народної пісні (лексико-семантичний і функціональний аспекти): дис. ... д-ра філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова. Київ, 2010. 499 с.
7. Хоменська І. В. Вербалізація концепту УКРАЇНА в українському художньому дискурсі : дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова. Київ, 2016. 281 с.
8. Колоїз Ж. В. Лінгвоментальна репрезентація концепту «земля» в літературному репортажі Бориса Антоненка-Давидовича «Землею рідною» [Електронна копія]. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 33. Т. 2. С. 9–14. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.33.2.1>

9. Колесникова Л. Л. Теоретичні аспекти дослідження метафори. *Лінгвістика*. 2019. № 2 (41). С. 138–149. DOI: <https://doi.org/10.12958/2227-2631-2019-2-41-138-149>
10. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 242 p.

References

1. Selivanova, O. O (2008). *Suchasna linhvistyka: napryamy ta problem* [Modern Linguistics: Trends and Problems]. Poltava: Dovkillya-K. Retrieved from: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FM T=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001595 (Last accessed: 04.10.2025) [in Ukrainian].
2. Selivanova, O. (2006). *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediya* [Modern Linguistics: a Terminological Encyclopedia]. Poltava: Dovkillya-K [in Ukrainian].
3. Kononenko, V. I. (2004). *Kontsepty ukrayinskoho dyskursu* [Concepts of Ukrainian Discourse]. Kyiv – Ivano-Frankivsk: Play [in Ukrainian].
4. Sharmanova, N. M. (2015). *Etnolinhvistyka: navchalnyy posibnyk dlya studentiv fakultetu ukrayinskoyi filolohiyi* [Ethnolinguistics: a textbook for students of the Faculty of Ukrainian Philology]. Za red. Z. H. V. Koloyiz. Kryvyi Rih: NPP ASTERIKS. DOI: <https://doi.org/10.31812/0564/298> [in Ukrainian].
5. Ilyina, O. V. (2021). *Arkhetypni kontsepty ukrayinskoho khudozhnoho movomyslennya* [Archetypal concepts of Ukrainian artistic linguistic thinking]. Kharkiv. Retrieved from: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6b42c25c-f893-4da0-8873-d00954aaef4c/content> (Last accessed: 04.10.2025) [in Ukrainian].
6. Danylyuk, N. O. (2010). *Mova ukrayinskoyi narodnoyi pisni (leksyko-semantychnyy i funktsionalnyy aspekty)* [The language of Ukrainian folk song (lexico-semantic and functional aspects)]. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Khomenska, I. V. (2016). *Verbalizatsiya kontseptu UKRAYINA v ukrayinskomu khudozhnomu dyskursi* [Verbalization of the concept of UKRAINE in Ukrainian artistic discourse]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Koloyiz, Zh. V. (2024). *Linhvomentalna reprezentatsiya kontseptu «Zemlya» v literaturnomu reportazhi Borysa Antonenka-Davydovycha «Zemleyu ridnoyu»* [Elektronna kopiya] [Linguoamental representation of the concept of «land» in the literary reportage of Borys Antonenko-Davydovych «Native Land» [Electronic copy]. *Zakarpatski filolohichni studiyi – Transcarpathian Philological Studies*, 33(2), 9–14. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.33.2.1> [in Ukrainian].
9. Kolesnykova, L. L. (2019). *Teoretychni aspekty doslidzhennya metafory* [Theoretical aspects of metaphor research]. *Linhvistyka – Linguistics*, 2(41), 138–149. DOI: <https://doi.org/10.12958/2227-2631-2019-2-41-138-149> [in Ukrainian].
10. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press [in English].

Колесникова Л. Л. Мовна репрезентація концепту «Україна» в народнописенному дискурсі

У статті проаналізовано мовну репрезентацію концепту «Україна в народнописенному дискурсі, який розуміємо як специфічний мовно-культурний простір, що зберігає, відображає і транслює цінності, уявлення, світогляд і почуття, заковані в народнописенних текстах. Теоретичною базою дослідження слугували наукові праці, у яких концепт розглянуто як одиницю мислення, представлено сфери його розуміння та виявлено його здатність до асоціативних і смислових відтінків. Концепт розглянуто як ментальне утворення, що є базовою одиницею мисленнєвого коду людини та результатом пізнавальної діяльності індивіда й суспільства.

Акцентовано увагу на розумінні концепту «Україна» як ключового національного феномену, що транслює українську мовну свідомість та історичну пам'ять народу. Аналіз фактичного матеріалу показав, що в народнопісенному дискурсі концепт «Україна» найчастіше вербалізований ядерними лексемами «Україна», «земля», «країна», «держава», «батьківщина», «край», «народ». Оскільки контекст впливає на формування лексико-семантичних складників концепту, у статті виявлено й проаналізовано периферійні лексеми, які формують семантико-образну характеристику концепту (*моя, наша, рідна, щира, славна, розлогий*). Встановлено, що для народнопісенного дискурсу характерними є лексеми «ненька» й «мати», концептотвірний потенціал яких розкрито через метафори *Україна-ненька, Україна-мати*. Називання України матір'ю чи ненькою має глибоке символічно-ціннісне підґрунтя, що сягає площини історичного розвитку світогляду українців. З'ясовано, що ці лексеми презентують семи «любов», «материнство», «турбота», «страждання», «народження». Концепт «Україна» в національній концептосфері українців постає як багатовимірне утворення, яке об'єднує історичний, культурний та емоційно-оцінний компоненти.

Ключові слова: концепт «Україна», лексема, мовна репрезентація, народнопісенний дискурс, сема.

Kolesnykova L. L. Linguistic representation of the concept “UKRAINE” in folk song discourse

The article analyzes the linguistic representation of the concept *Ukraine* in folk song discourse, which is understood as a specific linguistic and cultural space that preserves, reflects, and transmits the values, perceptions, worldview, and emotions encoded in folk song texts. The theoretical basis of the study draws on scholarly works that examine the concept as a unit of thought, present its various domains of understanding and reveal its associative and semantic nuances. The concept is viewed as a mental construct that is a basic unit of a person's cognitive code and the result of both individual and collective cognitive activity.

The paper emphasizes the understanding of the concept *Ukraine* as a key national phenomenon that conveys Ukrainian linguistic consciousness and the people's historical memory. Analysis of the empirical material shows that in folk song discourse the concept *Ukraine* is most frequently verbalized by core lexemes such as *Україна* (Ukraine), *земля* (land), *країна* (country), *держава* (state), *батьківщина* (motherland), *край* (region), and *народ* (people). Since context directly influences the formation of the lexical-semantic structure of a concept, the article identifies and examines peripheral lexemes that contribute to its semantic and figurative characteristics (“my,” “our,” “native,” “sincere,” “glorious,” “vast”).

It is established that the lexemes *ненька* (“dear mother”) and *мати* (“mother”) are characteristic of folk song discourse, and their conceptual potential is revealed through metaphors such as *Ukraine-as-Mother* and *Ukraine-as-Nen'ka*. The naming of Ukraine as a mother or “nen'ka” has deep symbolic and value-based roots that stem from the historical development of the Ukrainian national worldview. These lexemes convey the semantic features of *love, motherhood, care, suffering, and birth*. In the national conceptual sphere of Ukrainians, the concept *UKRAINE* appears as a multidimensional formation that unites historical, cultural, and emotional-evaluative components.

Key words: concept “Ukraine”, lexeme, linguistic representation, folk song discourse, seme.

